

krétně položené otázky, na kterou by země odpověděla ano, nebo ne. Tento mandát by měl mít zároveň charakter jakési smlouvy s národem, kontraktu, který by obě strany dočasně zavazoval k provedení určitých opatření a stanovil termín, kdy se obě strany znovu rozhodnou, zda a v jaké podobě mandát prodlouží či revidují.

Rozšířená nová Národní fronta by měla požádat zemi o souhlas, aby dala vládě Národní fronty podnět k vypsání voleb do Ústavodárného národního shromáždění, jež by proběhly na základě Národní fronty, to jest v nichž by voliči volili jednu listinu s větším počtem kandidátů, reprezentantů všech složek NF. Takové volby do Ústavodárného národního shromáždění jsou jediné, jež lze u nás z důvodů úvodem uvedených v dohledné době provést, má-li mít vývoj k demokracii klidný a nenarušený průběh a neměli předčasně skončit v příkopě. Mandát Ústavodárného shromáždění by měl být časově omezený, pravděpodobně dvouletý. Do jeho vypršení — což je zřejmě ode dneška asi za dva a půl až tři roky — by se zřejmě ukázalo několik věcí. Například do jaké míry byla KSČ schopna obnovit svůj demokratický a humanistický kredit v zemi, jaké jiné politické formace jsou uvnitř československého socialistického společenství reprezentativní a životaschopné, i jaké mají být jejich vzájemné vztahy. Zkušenosti přechodného období i politický profil země na jeho konci by pak byly zakotveny v nové ústavě, jejímž schválením by byla také ukončena platnost mandátu, svěšeného rozšířené Národní frontě. Ústava by byla předložena zemi k dalšímu referendu a po jejím eventuálním přijetí by se politický život už rozvíjel v novém rámci, který si v tuto chvíli netroufám předvídat. V případě, že by ústava byla odmítnuta, octla by se země za jiných okolností znovu přibližně ve stejné situaci jako dnes.

To je tedy zhruba schéma období přechodu, do něhož vstupíme v září letošního roku, po mimořádném XIV. sjezdu KSČ, který uzavře zcela amorfní, živelné období od ledna 1968. Od září nebude už v žádném případě možné vládnout bez pevně stanoveného plánu časového postupu a bez jeho potvrzení československými občany, nemají-li vznikat stále nové konflikty a postupně stále méně řešitelné situace. Nemáme-li se prostě vydat po jiné cestě, jež povede znovu k nastolení ničím nezastřené diktatury strany, to jest jejího aparátu, a v důsledku toho nutně i osobní moci se vším, co s tím souvisí. Včetně tentokrát už skutečně velice neblahých konců.

LL č. 16, 13. června 1968

Jan Procházka

a co si o tom myslíte vy?

„Co si myslíte o Vatikánu, církvi a náboženství?“

(Josef Rytíř, Blaník)

„Zajímá mě Váš názor na tzv. věřící soudruhy, tj. členy KSČ, kteří věří v Boha. Já je totiž řadím mezi obojíživelníky. Myslíš si, když je někdo věřící, pak patří do ČSL. V KSČ se podle mého názoru vyskytuje jenom z důvodů zjištěných. Je totiž přímo k smíchu, je-li předseda MO KSČ kárán manželkou, aby nejezdil v pátek maso, že je to hřích.“

(Hana Slouková, Nectava)

Budeme si muset zvykat, že Československo není jenom státem komunistů. I to je součástí demokratizace. Podle neoficiálních statistik, kterým se ale přikládá velká víra, je v naší zemi 58 procent věřících. Je to překvapující fakt. Boj s náboženstvím, vedený všemi dostupnými způsoby, jsme nevyhráli. Nemyslím si, že by to byl zápas, který nás příliš šlechtil, ani mi není líto, že to tak dopadlo. Nedopadlo to o nic hůř než všechno ostatní, co jsme podnikali se stejnou halasnou sebejistotou. Před devatenácti lety jsme během jedné noci zlikvidovali kláštery a tenkrát se zdálo, že opravdu přestaly existovat. Víc než tisíc kněží jsme poslali do průmyslu a naivně jsme doufali, že přestanou být kněžími. Tehdejší mládež jsme zneprístupnili vyučování katechismu a zvědavost a hlad dnešní mládeže po věrouce nás deprimuje a překvapuje. Neuvědomili jsme si, že náboženství je něco hlubšího než jenom desetiletá nebo dvacetiletá politická kampaň. Jsou to hluboké kořeny a tradice, stejně živé poselství, jako je jazyk anebo kultura národa. Křesťanství jde s tímto národem od šerosvitu našich dějin. Jeho oslnivý vzestup i hloubky jeho pádů jsou vepsány jako vrásky do tváře naší země. Křesťanská knižata, věro-zvěsti, kteří nám přinesli pismo, pozdější vlastenečtí biskupové, opati, archiváři, písmáci, vynálezci, vědci i politikové, to je příliš dlouhá řada, než aby mohla být překonaným a prázdným pojmem. Jan Hus nebyl jenom vlastenec, jak jsme často vzpomínali, byl především církevním reformátorem.

Bylo tedy jenom naším předsudkem, že věřící člověk je občanem méněhodnotným. Byl to ovšem předpoklad úředně platný. Učitelé navštěvující bohoslužby byli pro tento důvod propouštěni ze škol. Znal jsem jednoho důstojníka, který mši navštěvoval tajně a v přestrojení. Pač to kdosi z čekatelů na jeho funkci a plat odhalil, politické oddělení udělalo s dotyčným „jezuitou“ krátký proces. Zapomínalo se, že víra není pošestilostí, omezeností, ale naopak potřebou nitra. Ateismus není ničím jiným než prostě vírou v jiné hodnoty. Socialistický stát dnes už začíná chápat, že je jeho povinností přinejmenším tolerovat svobodnou vůli svých věřících občanů. Snad se konečně i socialis-

mus stane snášenlivým a civilizovaným. Aniž by v čemkoliv opustil principy sociálně spravedlivé společnosti.

Budete se divit, ale já si dovedu představit i věřičio členu KSČ. Členství v KSČ u nás obecně není spojováno s přijetím marxistické doktríny. Je to prostě politická orientace. Zjednodušilo se to natolik, že kdo byl pro socialismus, byl přijatelný i pro KSČ. Zejména v období, kdy strana nakvap kdekoho přijímala. A neměli bychom ani teď usilovat o žádnou čistku. Bylo by to stejně nesmyslné, jako kdyby kněží vykazovali z kostelů stoupence naší strany. V našich větvích poměrech se všechno promísilo, vznikly nové, nepředpokládané vztahy. I nové situace. Do budoucna může získat skutečnou vedoucí roli jenom velkorýsá a tolerantní síla, pro kterou socialismus nebude ničím jiným než současně i humanismem.

Ptáte-li se na Vatikán, rád bych řekl, že není tím nejdůležitějším městem v zahraničí, kterému bych v naší choulostivé situaci doporučoval věnovat ostražitou pozornost. Vatikán je daleko od našich hranic. Plně a taktně respektuje naši svéprávnost. Nemínilo by se, aby se jednalo o to, jakou mají moc a co by se světem udělali, kdyby se do toho dali. Církev samozřejmě pracuje promyšleně a chytře. Ale snad i my bychom už měli začít pracovat promyšleně a chytře. Před touto odpovědí jsem si přečetl Desatero. Je to dokonale politický program. Mohlo by být i dnešní povinnou četbou. Říká se v něm, že člověk nemá krást. A že nemá lhát. A má se vyvarovat zabíjení. Nemá spílat rodičům, ani propadat sexuálnímu výstřednostem, jakož nemá ani rozvracet manželské ložnice svých přátel. Jiné náboženství dokonce přikazuje měřit správnou míru a vážit správnou váhu. A umývat se. Dokonce říká kolikrát denně a které části těla. Zpustlejší národům ukládají vynalézává náboženství i tělesné tresty, odřikání a dlouhé pěší pochody na zdravém vzduchu. Uvádím to všechno jenom proto, abych dokázal, že náboženství málokdy usilovalo o to, aby byl člověk horším, než už je. Spíš se snažilo, aby své nízké a hříšné pudy odvrhl a aby se povzněl nad své odsouzeníhodné návyky a sklony. Pokud ve své pěstounské práci nemělo náboženství stoprocentní úspěch, nelze to přičítat k tíži jenom liturgií: člověk nejsvětější odmítá v celých svých dějinách právě podněcování, aby se stal lepším. Bez ohledu na to, která doktrína mu zůslechtovala ordinuje. Národně to vidíme na některých národech, které nechci jmenovat, ale které prokazatelně nejlépe ze všeho rozvíjejí právě to nejhorší dědictví svých otců. Jenom namátkou mě napadá, že odřikání, pokora a sebeobětování není nikdy silnou stránkou malých duchů. Stejně tak mě vždycky udivovalo, že četníci synové, přes všech-

no pohrdání k předkům, ze všeho nejvíc zase inklinovali k četnickému povolání. Pravděpodobně je skutečně něco mezi nebem a zemí... Římskokatolická církev, na rozdíl od jiných i modernějších církví, už dávno zjistila, že ani vítěznými válkami se vlastně definitivně nevíteží. Jediná idea může porazit všechny zbraně. Samozřejmě jenom za určitých okolností.

Jsem od útlého věku nevěřícím.

Měl jsem hluboké spory s katechetou, který dogmaticky lpěl na liteře, nepřipouštěl žádnou diskusi. Pochyby o zázracích trestal holí. Ani tak jsem nemohl uvěřit, že lze proměnit vodu ve víno. Má nedůvěra k svatým textům vyvrcholila, když jsem se seznámil s verzí o neposkrvněném početi. Jako všechny venkovské děti jsem byl právě v této disciplíně záhy zběhlý, tehdejší soukromé zemědělství se házornými příklady spojení za účelem množení jen neměřilo. Odvážil jsem se opatrně a oklikou naznačit své výhrady. Byl jsem zbit málem až sadisticky. Už nikdy jsem se nepřihlásil. Vždy jsem už jenom mlčel. A vlastně tak se stalo, že dnes nejsem katolickým spisovatelem. Ale mám pocit, že jsem si sám v sobě vytvořil jakési své vlastní náboženství. Určitě přinejmenším kritéria. Na sebe i na své bližní. Nikdy jsem nepovažoval za ideál spokojené zbulikovatění. Kdy je dotyčným jednotlivci jedno, odkud jsme na tento svět přišli, co tady hledáme a kam se celé věky tak obtížně ubíráme. Život kulturního člověka je něco víc, než jen vyplnění času mezi narozením a úmrtím jakoukoliv nahodilou činností. Znáám člověka, který celý život bezmyslenkovitě štípal v lokále lidem lístky, když právě nespal, tak právě jedl a jednou měl náhodou čtvrthodinku čas, nechtě se zamyslel a zničehonic nastavil schválně špatně výhybky... nestalo se vám někdy, že jste chtěli mít jenom tak z legrace v ruce granát a že jste toužili vytrhnout pojistku, zaklepat feditelu na dveře a kutálet mu ho po koberci k nohám? Nejtěžší je vždycky ten nejprázdnější život. Někdy je k neunesení. Viz denní černá kronika. Právě hluboká a vleklá prázdnota vede ve svých důsledcích k nejdramatičtějším výbuchům.

I náboženství vštěpuje člověku, že jeho drobná práce je potřebná, že ho šlechtí a že má osudový smysl. Nevzpomínám si, že by kněží nabádli věřící k flákání, k žhářství, k rozkrádání materiálu na stavbu mostu, k podvádění státu. Kristus sám řekl: Bohu co božského jest, císaři co císařovo! Soužití socialismu a katolicismu nemusí být ničím vzdáleným ani utopistickým. Ale neměli bychom otálet. Zdá se mi, že je naší povinností omluvit se věřícím za všechny šikany, kterých se jim dostalo naší bezduchou aplikací cizího socialismu. Měli bychom napravit co nejrychleji všechno, co můžeme napravit. Pražský kardinál by měl být v Praze, neměl by být bezdůvodně v římském exilu. Neboť jeho jediným proviněním bylo hlásání víry v Boha. Nedovedu si představit, že by jako katolický arcibiskup mohl hlásat opak. Církev staví ve světě školy,

nemocnice, vypisuje nadace, podporuje různé politické strany, loví dušičky. I socialismus staví ve světě školy, nemocnice, doplňuje i zbrojnice, podporuje politická hnutí a neméně pilně loví duše. Podstatou našeho světa je svár. Ale žádná z doktrín by neměla usilovat, aby kolem jednoho oltáře pokleklo všechno lidstvo. Rovnováha je v různosti. Systém, který by si všechny podmanil — a určitě by to učinil ve jménu svobody! — by všechny ihned ztotročil. Všechno živé v přírodě, co se kdykoliv octlo v podmínkách bez konkurence a zbavilo se nutnosti dál bojovat, nezadržitelně zdegenerovalo. Jenom krátkozraké režimy a nejslabší vlády odjakživa nejsiláčtější potlačovaly jakoukoliv opozici. . .

Samozřejmě, že i církev měla svůj středověk. Asi o pět století dříve než my. I ona se v ideologickém boji zručně oháněla konopnými provazy a popravicími sekýrami. A nejednou i rehabilitovala. Bohužel rovněž až po smrti. A nejedna rehabilitace i jí doposud zbývá. Nepřipomínám to ze zlomyslnosti. Ani na naši omluvu. Ale jenom proto, abych pravdě učinil zadost. Ne každý mnich se věnoval jenom psaní knih. Ale i přesto snad už není tak daleká doba, kdy i naše děti se ve školách seznámí s křesťanstvím. S jeho historií a usilováním. A kdy budou mít možnost vyslechnout hluboce lidskou historii mladého židovského rabiho, který chtěl změnit špatný svět k obrazu své krásné a blouznivé duše. Bude to dobře pro nás pro všechny. Neboť jenom příklady silných se čas od času pozvedáme nad svůj běžný nevalný průměr. Bez ohledu na to, jsme-li náhodou ateisté, anebo jsme-li náhodou věřící. . .!

P.S.

Děkuji za dopisy. I za fotografie. Hlavně za jednu fotografii dětí. Potraviný mi neposílejte, nemohu vědět, není-li to trik nedočkavých přátel mého žehu. Ptáte se, co teď píšu. Píšu to, co jsem měl napsat už v lednu a co jsem pro dobrovolnou účast v obrodné revoluci nenapsal. Zajímá vás, co dělá moje nejmenší dcera: naučila se ode mne několika slovům a těmi mě teď nepřetržitě uráží. Jsem tázán z Ostravy, jestli bych já osobně přijal půjčku z Ameriky. Předpokládám, že je míněna půjčka pro stát. Kdybych na tom byl osobně tak nevalně, jako je na tom stát, asi bych přijal nabídku i z Etiopie. Ptáte se, jsem-li stoupencem toho, aby Vietnamci byli pány ve své zemi. Samozřejmě. A jdu dokonce dál; jsem pro to, aby pokud možno každý národ byl pánem ve své zemi! A jdu ještě dál: rád bych to vztáhl i na některé neveliké země obývané bílou rasou. . .! Nášledanou!

MY 68, roč. 5, č. 7, červen 1968

Jindřich Fibich

Komunisté a nekomunisté, spojte se

Obavy o naši nově se rodící svobodu, demokracii, federalizaci a socialismus obcházejí dnem i nocí celou naší společností od samých počátků obrodného hnutí. Všechna střetnutí mezi silami zpátečnictví a pokroku jsou vlastně sporem o zorný úhel těchto základních ideových i praktických jistot a nejistot. Z celého jednání pléna ÚV KSČ je rozhodnutí o brzkém svolání mimořádného sjezdu nejzávažnější. Svolání mimořádného sjezdu je otevřeným přiznáním toho, že krize ve straně a jejím ústředním výboru dosáhla kulminačního bodu a musí být řešena počátkův způsobem. Svolání mimořádného sjezdu je důkazem toho, že konzervativní živly v ústředním výboru existují nadále a zdiskreditované veličiny odmítají dobrovolně vyklidit své pozice, takže z nich musejí být demokraticky vytlačeny. Celá tato situace dokumentuje, že pochopitelně ani v socialismu nepřestávají působit základní zákony vývoje organizace a politiky a že je nelze nahrazovat utopickými ideály, osobními sliby nebo pouhou dobrou vůlí. Jeden z těchto zákonů praví, že verbální projevy v politice slouží právě tak k odkrývání jako k zakrývání skutečných úmyslů a pozičního mocenského boje. Proto v projevech všech diskutujících členů ÚV zaznívaly obavy o osud naší demokracie, federace a socialismu, ale jejich podtextem byly v řadě případů obavy o udržení skupinových a osobních mocenských pozic. (Také např. ustanovení s. Lenárta, který se nikdy nezabýval ideologií, vedoucím ideologické komise — patří k jevům tohoto druhu.)

Jiný ze zákonů politiky říká, že strana je organizací usilující o moc, která plyne ze sjednocování či rozdělování skupinových zájmů pod širšími programovými liniemi. Proto se ve všech vystoupeních členů ÚV projevovala snaha s někým se sjednocovat a od někoho se oddělovat, jenomže v podtextu zůstávaly skryty různé cíle. Jedni volali po sektářské jednotě a falešné solidaritě všech komunistů proti údajným „antikomunistům“ (přesněji však nekomunistům), ta by skýtala ochranný štít jejich mocenské manipulaci a špatnému svědomí proti oprávněným kritikám veřejnosti. Druzí měli spíše na mysli širokou jednotu všech opravdových demokratů a stoupenců humanitního socialismu ve straně i mimo stranu, proti autokraticko-byrokratickým silám ve straně i proti vášním skutečného antikomunismu a antisocialismu. Tato polarizace se dnes projevuje nejen v ÚV.

Poslední nadějí konzervativních elementů je demagogická manipulace zaostalejších a záměrně jimi dezorientovaných vrstev dělnické třídy (případně Lido-